

**Юр'єв В.В., здобувач вищої освіти ОС «Доктор філософії»
спеціальності «Економіка»
Науковий керівник – Чикуркова А.Д., д.е.н., проф.,
завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування,
Подільський державний аграрно-технічний університет**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Диверсифікація діяльності є процесом, який відбувається на рівні сільськогосподарського підприємства і передбачає започаткування будь-якого виду діяльності, що приносить дохід та не охоплює всієї діяльності підприємства. Реалізація того чи іншого типу розвитку диверсифікації дозволяє доповнити вже існуючий бізнес новими видами діяльності. Диверсифікація діяльності сільськогосподарських підприємств несе економічну, соціальну та екологічну функції. При її формуванні визначаються цілі, мотиви, форми та види реалізації, а також прогноуються можливі позитивні і негативні наслідки. Вважаємо, що впровадження диверсифікації в сільськогосподарське виробництво є головним фактором забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Вибір стратегії диверсифікації дає змогу підвищити конкурентоспроможність продукції та підприємства, збільшити її збут завдяки повнішому задоволенню потреб споживачів. Нині диверсифікація в аграрному виробництві є об'єктивним процесом, який зумовлений дією багатьох факторів конкурентного середовища. Вона має позитивний характер, оскільки спонукає до інтеграції з вітчизняними переробними підприємствами підвищує рівень їх завантаженості, підвищує рівень їх конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринку і сприяє забезпеченню економічної та продовольчої безпеки держави [1]. До факторів, які найбільше впливають на процес диверсифікації ~ інноваційного розвитку промисловості, відносяться: – впровадження обмеженої кількості передових промислових технологій; використання старих технологій виробництва; – переважання імпорту продукції над експортом; товарна структура міжнародної торгівлі; фінансові результати діяльності промислових підприємств; спад промислового виробництва; – низька рентабельність операційної діяльності підприємств промисловості; кризовий стан підприємств; недостатність впроваджених екологічних інноваційних технологій; – відсутність ресурсів підвищення заробітної плати; зниження якості робочої сили. Окреслені чинники визначають можливості, напрямки та кількісні характеристики процесу диверсифікації [2, с. 58].

На нашу думку, з метою зменшення величини ризику діяльності сільськогосподарських підприємств та підвищення їх фінансової стійкості необхідно раціонально поєднувати ступінь спеціалізації та диверсифікації, а сільськогосподарським товаровиробникам доцільно організувати виробництво такої продукції, робіт, послуг оплата яких при їх реалізації буде обов'язково проводитись лише грошовими коштами. З метою забезпечення повної платіжної готовності товарообмінні (бартерні) операції повинні бути зведені до мінімуму. Особливості антикризового управління аграрними підприємствами пов'язані, головним чином, з особливостями самого сільського господарства.

Вихід із ситуації, яка склалась в аграрному секторі, полягає в розробці та реалізації наступних антикризових заходів:

- удосконалення системи державного регулювання агропромислового комплексу (розвиток ринкової інфраструктури, створення ефективного організаційно-правового механізму господарювання та ін.);
- забезпечення еквівалентності обміну між сільським господарством та промисловістю на основі паритету цін;
- удосконалення кредитно-фінансової та інвестиційної політики держави; організація закупівлі сільськогосподарської продукції та оптовий її продаж через аграрні біржі;
- формування економічного середовища для впровадження досягнень науки і техніки, створення центрів інформаційно-консультативного обслуговування сільського господарства;
- удосконалення організації праці та виробництва, підвищення кваліфікації кадрів, зокрема, керівників;
- перехід до енергозберігаючого господарювання; впровадження прогресивних технологій, механізації та автоматизації виробництва; забезпечення повної платіжної готовності сільськогосподарських підприємств;
- постійне здійснення управління грошовими потоками;
- розрахунок коефіцієнта співвідношення річного грошового потоку та загальної суми кредиторської заборгованості для оцінки фінансової спроможності підприємства;
- впровадження системи внутрішнього фінансового контролю;
- раціональне поєднання активної інноваційної політики з застосуванням інвестицій; з метою зменшення величини ризику діяльності підприємства поєднувати спеціалізацію з диверсифікацією виробництва;
- розширення підготовки спеціалістів у галузі антикризового управління [2, с. 207-208, 3, С.83]. .

Під час дослідження диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств в економічній науці є різні підходи та критерії класифікації її видів. Так, за першим виокремлюються такі види диверсифікації аграрного виробництва:

- 1) залежно від зв'язаності із сільськогосподарською діяльністю – зв'язана та незв'язана;

- 2) за стійкістю на агропродовольчому ринку – соціально-орієнтована;
- 3) залежно від ризиковості – помірна, значна, інтенсивна;
- 4) за фінансовими можливостями – горизонтальна, вертикальна;
- 5) за державним регулюванням – програмна, цільова;
- 6) за географічно-територіальною належністю – міжнародна, регіональна, обласна, районна;
- 7) за структуризованістю – конгломератна, концент рична;
- 8) за рівнем невизначеності – випадкова, супутня [4].

За другим підходом І. Міхаліною пропонується диверсифікацію аграрного виробництва поділяти на:

- 1) концентричну – утворення нової продукції зі своїх матеріалів;
- 2) вертикальну – випуск продукції, яку раніше одержували від постачальників;
- 3) горизонтальну – випуск продукції, що потребує нововведень і змін існуючих технологій;
- 4) корпоративну – утворення принципово нової продукції» [5].

Розглянемо більш детально кожен з існуючих видів диверсифікацій аграрного виробництва:

1. Концентрична (вертикальна) – підприємство виробляє товари, які як у технологічному, так і в маркетинговому аспекті пов'язані зі вже існуючими товарами фірми. Сьогодні спостерігається тенденція до зниження рівня концентричної диверсифікації. Підприємства виробляють самостійно меншу кількість компонентів та комплектуючих – вони купують їх на ринку.

2. Горизонтальна диверсифікація – розширення власного асортименту продукції виробами, які не пов'язані з тим, що випускається, але створюють зацікавленість існуючих клієнтів. Горизонтальна диверсифікація передбачає освоєння нових ринків та сфер бізнесу, які задовольняють потреби вже існуючих клієнтів. Переваги горизонтальної диверсифікації полягають у різнобічному аналізі та задоволенні потреб споживачів, за якого досягається ефект синергізму – сукупність видів діяльності дає більший ефект, ніж окремі види діяльності.

3. Конгломератна диверсифікація – поповнення асортименту компанії виробами, що не пов'язані ні з технологіями, які застосовуються, ні з ринками, на яких працює фірма, ні з існуючими потребами споживачів. Цей вид диверсифікації потребує найбільших фінансових витрат і може застосовуватися лише великими прибутковими підприємствами [2].

Третій підхід є найбільш оптимальним та полягає в поділі диверсифікації аграрного виробництва на галузеву і продуктово-асортиментну. При цьому галузева диверсифікація пов'язана із збільшенням сукупності функціонуючих на підприємстві галузей, які на стадії виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції (для кінцевого споживання, проміжної (насіння, корми) і сировини для промислової переробки) технологічно не пов'язані між собою. Застосування такого виду диверсифікації доцільно тоді, коли підприємство починає розвивати нові для себе виробництва, що відрізняються від виробництв інших галузей кінцевим продуктом, застосовуваними засобами виробництва, його технологією та організацією [6].

Список використаних джерел:

1. Борисова В.А., Маслак Н.Г., Корецький М.Х. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва фермерських господарств. Суми: Видавництво „Довкілля”, 2002. 202 с.
2. Маслак О.І. Чинники диверсифікацій інноваційних процесів у промисловості. Економіка і регіон Полт. НТУ №4 (23). 2009. С.58.
3. Чукіна І.В. Напрями і пріоритетні завдання диверсифікації виробничо-господарської діяльності аграрних підприємств. Причорноморські економічні студії. Випуск 35. 2018. С. 80-85.
4. Ткачук В. І. Диверсифікація аграрного підприємства : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2011. 268 с.
5. Міхаліна І. Диверсифікація агровиробництва – необхідна складова управління ризиками. Вісник Національної Академії державного управління при Президентові України. 2006. № 3. С. 101.
6. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, аналіз: [монографія]. К. : КНЕУ, 2005. 292 с.